

Тема: Правила взаємодії у суспільстві. Цінності й закони.

Мета уроку: аргументувати потребу спільних правил і законів, а також необхідність їх дотримуватися; переконувати інших у перевагах поведінки, заснованої на повазі до прав і гідності людини; визначати способи власної співучасті в житті класу / закладу освіти / родини / місцевої спільноти; пояснювати вплив вчинків окремої людини на її найближче оточення, місцеву громаду, Україну та світ; аналізувати правила та процедури закладу освіти з погляду дотримання прав людини (зокрема недискримінації) та поваги до гідності людини.

Актуалізація опорних знань

The collage features several educational materials:

- Top Left:** A cartoon girl holding a large red question mark.
- Top Center:** A list of four questions in Ukrainian:
  1. Як ви розумієте значення поняття «правила поведінки»?
  2. Чи доводиться вам у житті виконувати правила? Які саме?
  3. Як ви думаєте, хто і з якою метою встановлює правила?
  4. Що було б, якби члени вашої спільноти (родини, класу) відмовилися виконувати правила?
- Top Right:** A poster titled "ПРАВИЛА ПОВЕДІНКИ НА НАВІДАННІ" (Rules of behavior on the water) with a logo.
- Middle Left:** A poster titled "ПРАВИЛА ПОВЕДІНКИ ПІД ЧАС ОБСТРІЛУ" (Rules of behavior during a shooting) with yellow warning triangles.
- Middle Center:** A poster titled "ПРАВИЛА ПОВЕДІНКИ НА НАВІДАННІ" (Rules of behavior on the water) with a diagram showing three categories: "Поведінка на воді", "Поведінка на суходолі", and "Поведінка в повітрі".
- Middle Right:** A poster titled "Правила поведінки на воді" (Rules of behavior on the water) with a logo.
- Bottom Left:** A poster titled "Правила поведінки за столом!" (Rules of behavior at the table!) with a cartoon boy and various food items.
- Bottom Center:** A poster titled "Як треба себе поводити в школі!" (How to behave in school!) with a cartoon girl and a list of rules.
- Bottom Right:** A poster titled "Правила поведінки учнів під час онлайн-уроку" (Rules of behavior of students during an online lesson) with a diagram showing six categories: "Поведінка на уроці", "Поведінка на перерві", "Поведінка на виховній", "Поведінка на спортивній", "Поведінка на мистецтв", and "Поведінка на музичній".

Вивчення нового матеріалу

Ще на зорі своєї історії люди були змушені узгоджувати поведінку один з одним для досягнення як спільної, так і своєї мети. До наших днів протягом історії сформувалися різні форми регулювання відносин між членами суспільства. Серед них розрізняють **звичаї, мораль, право, релігію** та багато інших. У деяких із цих явищ збереглися ознаки й одного з найдавніших способів регулювання поведінки людей — **табу**.

Усталений в суспільстві спосіб повсякденної і святкової поведінки

Обов'язкова і незаперечна заборона певних дій, за порушення якої має настати надприродне покарання

Норми поведінки членів суспільства, створені державою і записані в законах

Система правил поведінки, заснованих на традиційних уявленнях людей про добро і зло

Поміркуймо!

Прочитайте і обміркуйте вислови видатних людей. Поясніть, у чому полягає їх повчальний зміст:

Мораль — не перелік вчинків і не збірка правил, якими можна користуватися, як аптекарськими або кулінарними рецептами. (Д. Дьюї)

Мораль є вчення не про те, як ми повинні вважати себе щасливими, а про те, як ми повинні стати гідними щастя. (І. Кант)

Читаємо й розуміємо

Прочитайте навчальний текст. Зіставте явища регулювання суспільних відносин — погрупуйте їх за запропонованими ознаками. Подискутуйте щодо питання: чи обов'язково дотримуватися звичаїв, норм моралі, законів у суспільстві?

Добровільно
виконуються

Обов'язково
виконуються

За порушення
можливе
покарання

Умови спільного існування почали вимагати від людини відповідної поведінки. Поступово людство створювало не тільки **правила** й **норми** поведінки, а й **важелі**, які спонукали людей виконувати, не порушувати такі правила (або ж нести відповідальність у разі ігнорування їхніх вимог).

Наші пращури не мали наших знань про дійсність довкола них, а тому необхідність унормування поведінки пояснювали, зважаючи на власний досвід і світогляд. Протягом історії обґрунтування правил поведінки могли бути різними: воля богів, рішення старійшин, вождя або жреця, аргумент, що так робили предки — тобто **звичай**. У первісному суспільстві переважав такий засіб охорони звичаю, як **табу**. Поступово табу увійшли в релігійні вірування у вигляді заборон або приписів, порушення яких вважалося гріхом.

TABOO

Варто запам'ятати!

Табу (від полінезійського слова *tapu* або *tabu*, що означає «заборона») — обов'язкова і незаперечна заборона, за порушення якої настане неминуче надприродне покарання.

Мораль (лат. *moralitas*) — система неофіційних уявлень, норм та оцінок, що регулюють поведінку людей у суспільстві, практична реалізація положень якої забезпечується громадським схваленням чи осудом.

Моральні цінності — це соціально схвалювані уявлення більшості людей про те, що таке добро, справедливість, милосердя, патріотизм, свобода, любов, дружба тощо.

Закон — нормативно-правовий акт, який приймається органами законодавчої влади держави або безпосередньо народом (шляхом референдуму) та регулює найважливіші суспільні відносини.

ЯКИМИ БУЛИ ПЕРШІ ЗАКОНИ В ІСТОРІЇ СВІТУ І УКРАЇНИ

Закони Хаммурапі — найдавніші закони світу. Найдавнішим законодавцем, відомим історикам, був вавилонський цар Хаммурапі. Близько **1757 р. до н. е.** він уклав збірник законів — норм, які визначали правила життя суспільства. Закони були «записані» (висічені) на базальтовому стовпі. Вони встановлювали чіткий порядок у відносинах членів суспільства, визначали покарання за вчинення злочинів. Для істориків вони є цінним історичним джерелом.

Копія стели із законами Хаммурапі (Лувр, Париж)

Мовою документів

Із законів Хаммурапі

«Коли хто вломиться до чужого дому, на місці злочину вб'ють його. Коли хто припуститься грабунку і його схоплять, він буде убитий. Коли хто виб'є око високоуродженому, виб'ють йому око. Коли хто іншому зломить частину тіла, зломлять йому ту саму частину. Коли хто виб'є зуби рівному собі, виб'ють йому його зуби. Коли хто виб'є зуби одному з убогих, заплатить третю частину міри срібла. Коли будівничий побудував дім... і він завалиться і стане причиною смерті власника, — такого будівничого вб'ють».

1. Які принципи первісного суспільства стали основою цих законів?
  2. Чи всі члени суспільства були рівними перед законами Хаммурапі? Чому?
  3. Які з норм Хаммурапі ви вважаєте справедливими, а які — надто жорстокими?
  4. Чи хотіли б ви упровадження подібних законів у сучасному суспільстві?
- Обґрунтуйте свою думку.

Узагальнення. Систематизація. Рефлексія.

Самооцінювання

Оцініть свої успіхи в опануванні теми «Які правила взаємодії існують у суспільстві» — уявно поєднайте кожне із запитань для самоконтролю з відповідним смайликом успіху. Усно дайте відповіді на поставлені запитання.

Що таке табу, мораль, цінності, закон?

Які етапи розвитку правил суспільства виділяють?

Якими правилами ви найчастіше послуговуєтесь в житті?

Чи можна домогтися виконання правил всіма членами суспільства?

Прекрасно

Добре

Треба попрацювати

Нічого не зрозуміло

Домашнє завдання:

- Прочитати §30 (1-2 пункти).
- Записати і вивчити нові поняття, схему – стор.171.
- Повторити тему Україна в роки Другої світової війни.

Завдання надсилайте на освітню платформу Human або на ел. адресу
nataliarzaeva5@gmail.com

Бажаю успіхів у навчанні!